

sze. Voltak, akik szent-ferenci szellemű költőnek látták, mások — mint Fernand Gregh — kegyelemtől megszállott pogánynak, aki a Szűz oltárára mezei virágokat hord. Mindkét jellemzés ráillik. Ferences lény, mely a legparányibb élőlényt is szívébe fogadta, szenvedélyes halász- és vadásztermészettel tusakodott benne. Ez a belső küzdelem aligha egyedüli perpatvara volt annak a latin-pogány-keresztény lélekházasságnak, amelynek oly megkapóan eredeti példáját szolgáltatta.

A francia szimbólizmus fénykorában lépett fel, de a vidékhez tapadó hűséges lelkületével, elégikus kedélyével és pásztorénekes hangjával külön helyet kért magának. A szimbólizmus wagneri hangzavarában a csendes falusi angeluszok harangszavát csendítette meg s az esztetizmusra és elvonatkozásra hajló jelképes költészetet egy mezei ösvényen visszavezette az élet ősz-egyszerűségű tényeihez. De Jammes költészetében nemcsak a szimbólizmus, hanem egyáltalán a retorikus hajlamu francia költészet is újból a természet ihletéséhez tért. Ez a természethez visszatért költészet, vagy a versekben visszalopózott természet korántsem volt elemi erejű, hanem inkább halkszavú, bukolikus, meghittséget kedvelő. Ilyen volt Jammes keresztényi lírája is. Claudel ódái hangjával s vérmes retorikájával szemben meghitt, halkszavú.

Jammes nem volt forradalmi ujtó. A gyermeki hit s a természet mélyen rejtőző forrásait fakasztotta fel egy profán kedélyű korban, amely mohón vetette magát a városi élet s a technika bábeli ábrándjaiba. De sikerének éppen ez volt a titka. Költészetének tiszta forrásainál kortársai egy pillanatra felüldültek és kissé talán meg is tisztultak. (K. S.)

ANDRÉ RIBARD: LA FRANCE, HISTOIRE D'UN PEUPLE

(E. S. I. Paris 1938)

A francia történetírásnak nagy hagyományai vannak. Nagy számmal jelentek meg művek ebben a tárgyban s elég nagy számmal olyanok, melyeket képzett szakemberek irtak. Ha Ribard könyve ennek ellenére nem hasonlítható össze semmilyen más francia történettel, ha valami újat hoz, az elsősorban módszerének köszönhető, mellyel a tárgyat megközelíti és értékelő módszerének, amit az eseményekkel szemben alkalmaz. Nemcsak valamely elszigetelt eseményt dolgoz így fel — hisz marxista monografiákat Marxtól kezdve, aki maga is dolgozott fel francia történetet, eleget irtak — hanem az egész francia történelmet, egy népnek a haladás irányában való tapogatózásait mutatja (s ebből a szempontból az alcimnek jelentősége van), amint tudatosul előtte történelmi küldetése és irányítási akarja sorsát.

Ribard módszerét felismerhetjük a tartalomjegyzék egyszerű átfutásánál, melyben nincsen szó egyénekről, uralkodókról, korszakokról. Egy népnek a története voltaképpen intézményeinek története s az osztályoké, melyeknek egymáshoz való viszonyát ezek az intézmények kifejezik. Méginkább számot kell vetnünk a hellyel, ahová a szerző az eseményeket helyezi. Nem rejtegeti, mint annyi hivatalos történetíró, a társadalmi felkelések vagy forradalmi kísérletek jelentőségét. Futólag rehabilitál személyeket (Marat-t például) beállítva működésüket a társadalmi rétegek küzdelmeinek perspektívájába. Mindenki hozzászólt a módszerhez, mellyel a mai orosz történetírók megrajzolják egy nép multját s különösen a francia nép története nem válik tévessé e módszer alkalmazásával. A dialektikában kevésbé járatos olvasó mindenestre különösképpen fogja találni. Eggyel több ok, hogy ezt a munkát ne hanyagolják el, mely a szerző felfogása következtében nemcsak módszertani kérdés, hanem közéleti tett is.